

Chefen vill sluta

NY KRIS

på lokalradion

Sommartorpare

ODLAR KNARK

Många shower

höstnöje i TV

Ledare: ADELSON I ALMEDALEN

Andrasidan: Viveca Sundvall: Allt öl duger, säger doktorn

Inga-Greta Agrell: Skilsmässobarnens skuld känslor

Skilsmässobarnens skuldkänslor

Barn har ofta skuldkänslor inför föräldrars skilsmässa. De tror att det är de som har orsakat krisen. Värst drabbas i det här sammanhanget flickorna som kan få en djup misstro mot vuxnas relationer. I en nyutkommen bok visas hur svårigheterna kan bemästras.

I SVERIGE går 25 proc av ingångna äktenskap till skilsmässa. I en del skolklasser kommer mer än halva antalet barn från splittrade familjer.

I ett yrvaket intresse för att bevakas barns rätt har man nu gått in för att fråga barnen i skilsmässofamiljer, om de vill bo hos pappa eller mamma: "Hos vem vill du vara?" Detta är som jag många gånger framhållit en avancerad psykisk barnmisshandel.

Barnet vill oftast vara hos båda föräldrarna och detta att försättas i valsituation skapar en lojalitetskonflikt som kan sätta spår för livet hos både barnet och föräldrarna. Barnets val kan för all framtid försvåra relationerna till den förälder som blivit "bortvald".

En utredare som jag diskuterade detta problem med sa: "Hur ska man få veta vad barnet vill om man inte frågar?" Detta är den fäkunniges undran. En vårdnadsutredning är en svår uppgift som inte bör anförtros åt en klåpare. Vi behöver just för denna uppgift särskilt utbildade psykologer, som kan analysera barnets bindningar utan att bidra till en lojalitetskonflikt, smärt-sam för alla berörda.

□ Nedvärderande

Vi kanske går mot en tid då det dominerande familjemönstret helt kommer att avvika från det nu rådande. Med de värderingar som fortfarande är förhärskande är skilsmässofamiljerna i stor utsträckning diskriminerade och barnen känner sig ofta nedvärderade. Diskrimineringen vidmakthålls av beteckningarna "fullständig" respektive "ofullständig" familj, uttryck som jag sedan många år tillbaka (t ex i G-P 7/3-72 och 14/11-76) strävat för att få ersätta med en respektive två-föräldersfamilj, storfamilj eller kollektiv. Denna strävan har hittills inte varit helt framgångsrik, även om en förändring är på väg. Men fortfarande händer det att skilsmässobarn skäms och hittar på allsköns lögn för att dölja sin situation: "Pappa jobbar på annat håll", "Mamma är död" och liknande. Mindre vanligt är det



Barnet — den tredje parten i en skilsmässa. Något som man kanske tror att den matematiska rättvisan är bäst för: En jul hos pappa, en hos mamma. Men den filosofin kan förvärra krisen och få barnet att känna sig som ett lösöre.

naturliga sätt på vilket en liten pojke frågar en jämnårig kompis: "Bor du hos din mamma eller din pappa?"

Detta sista citat är hämtat ur boken *Skilsmässobarn berättar* (av Warner Troyer, Liber). Denna bok är en samling referat av samtal och intervjuer med skilsmässobarn i olika åldrar. Boken gör inte anspråk på vetenskaplig exakthet. Den ger fenomenologiska redogörelser utan försök till psykologiska analyser. Intryck och slutsatser redovisas utan kategoriska påståenden. Förf. har en klädsam anspråkslöshet och ett sympatiskt personligt engagemang.

De samtal med skilsmässobarn som förf. återger bekräftar och illustrerar de iakttagelser man under mångårigt barnpsykiatriskt arbete får tillfälle att göra.

□ Skuldkänslor

Barn har ofta skuldkänslor inför föräldrars skilsmässa. De tror att de gjort något som orsakat krisen. Eller att deras blotta existens kan ha givit upphov till skilsmässan, som de ofta nog uppfattar som en katastrof.

Möjligen kan barns påtagliga otrygghet och skuldkänslor i skilsmässosituationen hänga ihop med att föräldrarna i skilsmässokrisen är så upptagna av sin egen

problematik att barnen inte får annan plats i deras tillvaro än som tillhyggen eller prestigeobjekt.

Förf. har intrycket att flickor ofta skadas mer än pojkar av föräldrars skilsmässa. Jag vågar inte ha en bestämd uppfattning därom men det är sannolikt riktigt som förf. säger att hos dessa tonårsflickor vuxit fram en misstro, otrygghet, som gör att de aldrig kan vara säkra på att inte drömmens prins ska förvandlas till en groda. Personligen har jag intrycket att misstron, otryggheten, kan finnas även hos pojkar i motsvarande situation. Hos tonårpojken kan finnas rädslan att sagoprinsessan rätt som det är ska avslöja sig som en häxa.

En 30-årig kvinna har berättat för mig att hon i 10—11-årsåldern i skolan talade om föräldrarnas skilsmässa för att väcka medlidande. Det krävs en god portion ärlighet för en sådan bekännelse. Men det får ses som ett hälsotecken att ett barn vågar be om hjälp genom att berätta om sin situation. En annan sak är att det inte är lätt för barnet att välja rätt person eller rätt forum för sitt nödropp.

Den lojalitetskonflikt som av både föräldrar och utredare på ett tidigt stadium grundläggs aktualiseras enligt förf. i puberteten. Tonåringar ifrågasätter — det hör till deras normala utveckling och handläggandet av en därigenom

uppkommen kris kräver av föräldrarna klokhet, varsamhet, tålmod och tolerans — inte särskilt lätt för den förälder som själv bär på en obearbetad problematik.

□ Barn som lösöre

Vårdnadsfrågan har tidigare lösts så att modern ganska automatiskt tilldömts vårdnaden av barnen. I fråga om umgängesrätten har barn hittills behandlats som vilket lösöre som helst — det delas mellan föräldrarna på ett sätt som är ämnat att markera matematisk rättvisa: Varannan jul hos pappa, varannan jul hos mamma. Upplagt för jämförelser och utspel mellan berörda parter. Troyer har enligt min uppfattning en något överdriven tilltro till fränskilda föräldrars samarbetsförmåga. Den schemalagda tiden för umgängesrätt hade man gärna sett att förf. diskuterat. Han går inte närmare in på denna ofta så känsliga fråga.

Däremot trycker han på betydelsen av att inte splittra en syskonkrets. Där vill man nog tillägga att den frågan får ses från fall till fall. Det finns familjer där syskon kommit närmare varandra just genom att man skilt på dem.

Boken *Skilsmässobarn berättar* är ett försök att illustrera barns upplevande av föräldrars skilsmässa. Den visar hur en skilsmässa kan

psykiskt skada men också hur svårigheter kan bemästras. Det framgår av berättelserna hur detta att hålla ihop "för barnens skull" är ett fromt bedrägeri. Barn far mer illa av en långvarig disharmoni i hemmet än av den kris som en skilsmässa innebär. Boken ger också exempel på "lyckliga skilsmässor", där både föräldrar och barn gått starkare ur krisen och bättre rustade för framtiden.

Mot denna bok — i det stora hela så förträfflig — finns visst sådant man kan invända emot. Ett skönhetsfel är t ex att förf. på flera ställen använder sig av det för mig så förhatliga uttrycket "fullständig familj". Vissa samtal med barn, där förf. tänker sig att mildra motsättningar inom familjen kan tänkas få rakt motsatt effekt. Just i de fall där förf. närmar sig det terapeutiska området hade man kanske hellre tagit en skolad psykolog till hjälp.

Boken *Skilsmässobarn berättar* innebär emellertid ett nytt och förtjänstfullt grepp på den komplicerade skilsmässoproblematiken. Som helhet är den en nyttig och lärorik tankeställare för både lekman och fackfolk. Den utgör ett gott komplement till facklitteratur på området, t ex den danska barnpsykiatern Gudrun Bruhns bok om barn och skilsmässa.

Inga-Greta Agrell